

EIN HEIMUR FULLUR AV MÁLSLIGUM FJØLBROYTNI

ØÐI ER AFTUR Í GRINDINI, NÚ HEIMSATLASIÐ ER TIL VIÐGERÐAR, OG TEIR MEST SÆRDU HVALIRNIR BRESTA ILLA VIÐ SVEIVINUM, TÍ TEIR VILJA FLØKJA FØROYSKT UPP Í DANSKT OG ENSKT. MEN TEIRRA STRÍÐ GONGUR ÍMÓTI ØLLUM HEIMSINS LOGIKKI. HEIMURIN ER FULLUR AV FJØLBROYTTUM STAVINGARHÆTTUM, OG ØLL HEIMSINS LOND SKRIVA HEIMSINS LANDANØVN Á EGNAN HÁTT. KILI VERÐUR Í VERÐINI STAVAÐ BÆÐI CHILE, SILI, TILI, ZHILI, KILAI OG XILE, TÍ TJÓÐIR SKRIVA LANDIÐ, SUM TÆR SJÁLVAR VILJA. ERU TÆR HEIMFØÐILIGAR? NEI, HEIMURIN ER BARA SO OVURHONDS RÍKUR OG SPENNANDI MÁLSLIGA

KRONIKK

Uni Arge
ua@socialurin.fo

Føroya Skúlabókagrunnur er farin undir at gera nýtt heimsatlas, og nýggja verkið skal setast í staðin fyri atlasíð, ið kom út í 1993 og var fyrsta atlasíð á føroyskum yvirhøvur. Eins og so mangan, tá brotið verður upp úr nýggjum á føroyskum, stóðst mikið kegl av verkinum frá 1993. Bondskir atfinnarar, ið høvdu fingið sínar orðamyndir úr donskum og enskum lærubókum, kendu seg bráðliga púra vilstar. Kendu ikki aftur heimin, nú hann í stóðum var føroyskaður, og lögdu tí í vaðið at háða Føroya Skúlabókagrunn fyri atlasíð og gera tað enn.

Í Eygsjón týsdagin var áhugaverd samrøða við Magnus Tausen, stjóra á Vitonarstovninum, sum varðar av Føroya Skúlabókagrunni. Hann tosaði um atfinnarar, sum hava sagt, at eitt atlas skal endurspeglja málsliga veruleikan hjá móttakarunum. Ógvuliga beinrakið vísti stjórin á, at ein einstakur málsligur veruleiki finst ikki, tí tað finnast bara nógvir ymsir veruleikar. Ert tú 80 ár, hevur tú ein ávísan málsligan veruleika, ert 55, hevur tú ein annan, og ert tú 15, hevur tú ein triðja. Hetta kemst av tíðini, tú veksur upp í, og fyrr í tíðini

vóru lærubøkurnar jú bara á donskum. Chile var Chile, og Belgien var Belgien.

Menningarstarvið í skúlaskipanini seinastu mongu árinum hevur snúð seg um at skapa nýtt frálæruutilfar, tí sera stórir tørvur var á tí. Lítið og onki var til av føroyskum tilfari, men nógv nýtt er nú skapt í fleiri lærugreinum, tó at meira skal skapast, áðrenn stóðan verður nøktandi. Teir, sum fáa ovurviðkvæmi av nýmentum føroyskum tilfari og heldur vilja harmonisera føroyskt við danskt og enskt, hava als ikki fatað, hvør menning er farin fram í skúlunum. Og teir hava higartil heldur ikki víst minstu virðing fyri hesi menning og teimum mongu, ið eru ríkað av tí tilfari, sum lærarar, forløg og onnur lótu úr hondum.

Men soleiðis kann ganga, tá menn hanga fastir í farnum tíðum og ikki flyta høvdið við teirri menning, ið allatíðina er. Teirra fatanir verða tíðarvilstar, og eru summir teirra ikki akkurat tíðarvilstir, so man herferð teirra bara vera eitt mentanarpolitiskt álop á føroyskan málnorm, tí hesir menn rætt og slætt hugsa danskt, hóast teir finnast at á føroyskum. Hesin mentanarligi klovningur er í sjálvum sær áhugaverdur, men lat nú hann fara. Vil bara við hesi kronikk vísa á, at Rolf Guttusen, tann kanska mest tíðarvilsti atfinnarin,

pellar illa, tá hann rør framundir, at føroyingar eru nakrir nationalistiskir heimføðingar.

Skriva á egnan hátt

Tí veruleikin er, at øll lond og allar tjóðir eru nationalistiskir heimføðingar, um vit nú skulu brúka hesa terminologi um tað, sum fyriferst í heiminum málsliga. Gamaní eiga vit í verðini nøkur stór og nógv útbreidd mál, sum nógv duga, og sum eru sera góð at duga. Enskt er eitt teirra, franskt er eitt annað. Flestu onnur mál eru nógv minni og verða røkt væl og virðiliga, eins og føroyskt hevur verið røkt, síðan málið varð endurreist. Og á øllum heimsins málum verða orð sett á heimin, ikki eftir danskari ella enskari fyrimynd, men samsvarandi málnorminum hjá einstøku londunum og tjóðunum.

Eitt frálíkt yvirtilt hjá Wikipedia á netinum vísir sera væl, hvussu ómetalliga fjølbroyttur og spennandi heimurin er, tá umræður at skriva heimsins landanøvn. Staðfestast kann, at tá umræður at stava landanøvn, finst ongin standardiserandi meginregla yvirhøvur. Tvørturímóti er tann herligi ruðuleiki galdandi, at lond skriva fullkomiliga ymiskt. Hitt so nógv umrødda orðið Chile verður skrivað Chile nógvastaðni, men í Føroyum og Albania stavast tað Kili, í Hollandi skrivast tað Chili, á

turkiskum Sili, á filipinskum Tsili og á katalanskum Zhili. Í Wales stavast landið Xile. Og aðrastaðni skrivast tað Chiri, Kilai og Tsiili.

Hugsa vit okkum, at atfinnarnir at føroyska heimsatlasinum skuldu farið og standardiserað øll heimsins mál eftir danskari og enskari fyrimynd, so er púra vist, at uppgávan hevði verið møtimikil. Ja, spurningurin er, um fólk ikki høvdu fingið láturkrampa av teimum, tí veruleikin er jú, at ongin makt í verðini kann standardisera heimsins mál og mentanir, og ongin eigur heldur at sleppa at gera tað. Mentanarligt og málsligt fjølbroytni ríkar okkum øll, letur upp nýggjar heimar, fær øðrvísi list, tankar og hugskot at blóma og kann eisini víðka sjónarringin hjá teknokratiskum faknørdum, ið vilja einshátta menniskju aleina av praktiskum orsökum.

Føroyskt er eins og øll onnur mál ein gáva til fjølbroytnið í heiminum, men føroyskt er ikki bara tað. Føroyskt er hjartaslátturin í samleikanum hjá føroyingum, og júst av hesi orsök hava vit í Føroyum ótroymtliga stríðst og strevast fyri at varðveita okkara mál, menna tað, víðka tað og gera tað nýtiligt á øllum samfelagsrøkum. Føroyskt er okkara meginmál, fremsta málið, sum vit skilja hini málini ígjøgnum, og við føroyskum læra vit danskt, enskt og